

Droogte slaat toe in de Maashorst: hoe ernstig is de situatie?

MAASHORST | Wie deze dagen door de Maashorst wandelt of fietst, hoeft niet lang te zoeken naar de gevolgen van de droogte. Langs het Slingerp pad staan dode en afstervende bomen. Op sommige plaatsen liggen opvallend veel bladeren op de grond, terwijl het nog maar eind augustus is. Grasvelden kleuren geel en vennen vallen droog. Maar achter wat bezoekers boven de grond zien, gaat een veel groter verhaal schuil. Over grondwater, klimaatverandering, natuurbeheer en de vraag hoe we in de toekomst met water moeten omgaan.

Door: Peter Noy

In Natuurcentrum De Maashorst spraken Cindy Frishert, senior boswachter publiek bij Staatsbosbeheer, en Ernest de Groot, loco-dijkgraaf bij Waterschap Aa en Maas, over de actuele droogte. Frishert kent het natuurgebied vanuit haar werk in het veld en het beheer van de Maashorst. De Groot, die in Uden woont, kijkt vanuit het waterschap naar de waterhuishouding en de ontwikkeling van het grondwater in het gebied. Vanuit hun verschillende deskundigheid schetsen zij een beeld van de huidige droogte en van wat er nodig is om de Maashorst beter bestand te maken tegen droge en natte perioden.

Boswachter Cindy Frishert en loco-dijkgraaf Ernest de Groot bekijken een droge watergang in de Maashorst. (foto: Peter Noy ©)

„Ik vind de situatie zeer ernstig”

De loco-dijkgraaf draait er niet omheen wanneer hem wordt gevraagd hoe ernstig de situatie is. „Ik vind de situatie zeer ernstig.” Volgens hem stapelt de huidige droogte zich op een probleem dat al jaren bestaat. Brabant kampt al langer met verdroging en eerdere droge perioden hebben het watersysteem onvoldoende gelegenheid gegeven om volledig te herstellen. Ook 2025 was volgens hem een droog jaar. De droogte van dit jaar komt daar bovenop. Grondwaterstanden staan daardoor verder onder druk. Zijn uitleg is mede gebaseerd op een uitgebreide analyse van de water- en grondwatersituatie in en rond de Maashorst. „De droogte stapelt op de problematiek van de verdroging”, vat hij samen. Dat betekent dat het watersysteem niet ieder jaar opnieuw met een volledig aangevulde voorraad begint. Wanneer droge jaren elkaar opvolgen, loopt het tekort verder op.

Van wateroverlast naar kurkdroog

Juist in de Maashorst is het contrast opvallend. In augustus 2024 hadden delen van het Slingerp pad en de omgeving van de Udensedreef nog langdurig met wateroverlast te maken. Nu ligt dezelfde omgeving er op veel plaatsen kurkdroog bij. Volgens de loco-dijkgraaf laat dat

zien dat we steeds vaker rekening moeten houden met extremen. Een natte periode betekent bovendien niet automatisch dat de verdroging is opgelost. Veel regen kan in korte tijd vallen, maar het water kan ook weer snel uit het gebied verdwijnen. De ondergrond speelt daarbij een belangrijke rol. Op veel plaatsen bestaat die uit grof zand en grind, waardoor water gemakkelijk kan wegzakken. Tegelijkertijd liggen er breuken in de ondergrond die water op bepaalde plaatsen juist kunnen tegenhouden. Volgens hem leverde de wateroverlast van 2024 ook belangrijke informatie op. Veel plekken waar toen wateroverlast ontstond, lagen bij zulke breukzones. „Deze breukvlakken kunnen we benutten om die badkuip van de Peelhorst weer langzaam te gaan vullen.” De plekken die tijdens extreme regen voor problemen zorgden, kunnen dus ook aanwijzingen geven waar water in de toekomst langer kan worden vastgehouden.

Waarom lijkt het al herfst?

De gevolgen van de droogte zijn voor bezoekers vooral zichtbaar in de bomen. Langs het Slingerpad staan dode en afstervende exemplaren en op sommige plaatsen ligt opvallend veel blad op de grond. Volgens Frishert is dat een gevolg van de extremen waarmee de natuur steeds vaker te maken krijgt. „De ene keer extreem nat, de andere keer extreem droog.” Bomen kunnen bij langdurige droogte hun

Langs het Slingerpad zijn de gevolgen van de langdurige droogte zichtbaar in dode en afstervende bomen. (foto: Peter Noy ©)

vochtverlies beperken door eerder blad te verliezen. Ze schakelen als het ware eerder over naar een ruststand. „Een soort herfststand”, vat De Groot het samen. Dat betekent niet automatisch dat iedere boom verloren is. Sommige bomen kunnen herstellen wanneer de omstandigheden verbeteren. Bij andere is de schade uiteindelijk te groot. Dat hangt af van soort, leeftijd, standplaats en de duur van de droogte. In het gesprek komt onder meer de berk ter sprake als een soort die op sommige plaatsen zwaar wordt getroffen. Ook andere boomsoorten kunnen moeite krijgen met langdurige droogte en hoge temperaturen. Wanneer bomen om veiligheidsredenen moeten worden ingekort, blijft dood hout volgens Frishert waar mogelijk liggen. „Dood hout leeft”, benadrukt zij. Een dode stam kan een leefplaats zijn voor insecten, schimmels en vogels zoals spechten. Dat neemt niet weg dat het verdwijnen van een oude of beeldbepalende boom ook jammer kan zijn. De ecologische waarde van dood hout en het verlies van een karakteristieke boom kunnen naast elkaar bestaan.

Slabroek en de Kanonsberg

Binnen enkele kilometers zijn de verschillen in de Maashorst soms groot. De Slabroekse Heide oogt op sommige plaatsen geel en dor, terwijl de heide op de Kanonsberg nog opvallend egaal paars bloeit. Volgens de waterbestuurder speelt de bodem daarbij een belangrijke rol. Rond de Kanonsberg is de situatie anders dan bij Slabroek. Bodemopbouw,

waterhuishouding en de geschiedenis van het gebied spelen mee. Ook grassen en bramen kunnen invloed hebben. Die profiteren sneller van stikstof en kunnen de heide verdringen. Voor bezoekers kan het vreemd lijken: hetzelfde natuurgebied, dezelfde zomer en toch totaal verschillende beelden. Maar de Maashorst is geen gelijkmatig landschap. Bodemlagen, hoogtes en waterstromen verschillen van plaats tot plaats.

Dieren onder druk

Droogte raakt niet alle dieren op dezelfde manier. Vooral soorten die afhankelijk zijn van water kunnen problemen krijgen wanneer vennen en poelen langdurig droogvallen. De Groot noemt het voorbeeld van libellenlarven. Sommige soorten brengen jaren onder water door voordat zij als volwassen libel verschijnen. Wanneer een ven in die periode droogvalt, kan een hele generatie verloren gaan. Een ven dat af en toe droogvalt, hoeft niet direct een probleem te zijn. Dat kan bij sommige natuurlijke systemen horen. Problematisch wordt het wanneer droogval ieder jaar terugkomt of meerdere jaren achter elkaar optreedt. „Een keer in de vier of vijf jaar is prima, maar elk jaar of meerdere jaren achter elkaar is funest.” Voor vogels ligt het beeld genuanceerder. Veel soorten kunnen zich volgens hem tijdens droogte over het algemeen wel redden. Watervogels verdwijnen wanneer het water verdwijnt. Daarnaast kunnen problemen ontstaan wanneer insecten en andere onderdelen van de voedselketen onder druk komen te staan.

Wat kan Staatsbosbeheer doen?

De natuur kan veel zelf herstellen, maar natuurbeheer kan bijdragen aan een robuuster systeem. Frishert wijst onder meer op het belang van meer variatie in het bos. Meer loofbomen en minder eenzijdige naaldopstanden kunnen onderdeel zijn van een beheer dat beter bestand is tegen veranderende omstandigheden. Daarbij spelen niet alleen droogte, maar ook klimaatbestendigheid en

Cindy Frishert en Ernest de Groot bij een drooggevalle beek in de Maashorst. (foto: Peter Noy ©)

natuurbrandbeheer een rol. Daarnaast wordt gekeken hoe water langer in het gebied kan worden vastgehouden. Daarbij gaat het onder meer om sloten, greppels en beeklopen. Dat kan Staatsbosbeheer echter niet alleen. Frishert benadrukt de samenwerking tussen Staatsbosbeheer, gemeenten, het waterschap en andere terreinbeheerders. Maatregelen moeten op elkaar aansluiten. „Je moet het ook echt samen doen.” Alleen op één klein stukje maatregelen nemen heeft weinig zin. Water en natuur houden zich niet aan gemeentegrenzen of eigendomsgrenzen. Daarom is volgens haar een gebiedsgerichte aanpak nodig. Ook vanuit het waterschap wordt die samenwerking benadrukt. Water vasthouden kan goed zijn voor natuur en grondwater, maar kan elders zorgen voor natte voeten. Het vinden van de juiste balans vraagt daarom tijd en overleg.

Regen alleen is niet genoeg

Dat het binnenkort weer gaat regenen, betekent niet automatisch dat het droogteprobleem voorbij is. Volgens De Groot kan herstel van het grondwatersysteem jaren duren. Bovendien neemt door hogere temperaturen de verdamping toe. Een paar zware buien kunnen spectaculair zijn, maar lossen het grondwatertekort niet vanzelf op. Veel hangt af van de manier waarop de regen valt. Water moet de tijd krijgen om in de bodem te trekken. Hij verwacht zelf een relatief nat najaar, maar benadrukt dat vooral de vorm van de neerslag belangrijk is. Voor het aanvullen van grondwater heeft hij liever langdurige, rustige regen dan korte piekbuien. „Ik heb liever motregen dan piekbuien.” Dat is een belangrijke les van de huidige droogte. Veel water is niet automatisch hetzelfde als voldoende water. Het moet op de juiste plaats vallen, de kans krijgen om in de bodem te zakken en vervolgens zo lang mogelijk in het gebied worden vastgehouden.

Een gezamenlijke opgave

Volgens de bestuurder van Waterschap Aa en Maas ligt de oplossing niet uitsluitend bij natuurbeheerders en waterschappen. Ook gemeenten, provincies, agrariërs, bedrijven en inwoners spelen een rol. Agrariërs kunnen werken aan bodems die meer water opnemen en vasthouden. In woongebieden kan slimmer worden omgegaan met regenwater en verharding. Ook waterbesparing hoort volgens hem bij het grotere verhaal. Hij reageert daarbij ook op de recente oproep van waterbestuurder Hein Pieper om meer ruimte te maken voor water en tuinen minder volledig te verharden. De Groot onderschrijft die gedachte, al hoeft volgens hem niet iedere tuin volledig onverhard te zijn. Belangrijk is dat regenwater de kans krijgt om in de bodem te zakken. „Wij als mensen zijn medeverantwoordelijk voor de verdroging die we veroorzaken.”

Meer dan een droge zomer

Wie nu door de Maashorst loopt, ziet de gevolgen van droogte letterlijk voor zich: dode en afstervende bomen, vroegtijdig bladverlies, gele grasvelden en droge vennen. Maar ook nog altijd een paars bloeiende heide op de Kanonsberg. Die verschillen laten zien hoe complex het samenspel is tussen bodem, water, klimaat en natuurbeheer. De huidige droogte is daarom meer dan een probleem van deze zomer. Zij maakt zichtbaar hoe kwetsbaar het watersysteem is geworden en hoe lang herstel kan duren. Tegelijkertijd wordt op verschillende plaatsen gewerkt aan herstel en aan manieren om water langer vast te houden. De ervaringen met de extreme nattigheid van 2024 en de droogte van nu leveren daarbij ook nieuwe kennis op. De boodschap van Frishert en De Groot komt uiteindelijk op hetzelfde neer: de natuur kan zich herstellen, maar alleen wanneer zij daarvoor voldoende ruimte, water en tijd krijgt.

Uden, 30 augustus 2026

